

FÓRIZS SÁNDOR

Kitelepítések az államhatár térségéből

Az 1947-es és 1948-as évek a Honvéd Határőrség életében nem sikeréveként jelentek meg. A szervezet problémák sorával küszködött, olyan jellegűekkel, amelyekről lényegében nem is tehetett. Helyzete visszatükrözte az országos állapotokat. Jelentősen alulfinanszírozva, a szükséges létszám hiánya minden tevékenységében kiütkezett, miközben egyik új feladat a másik után jelentkezett. Az államhatáron a szomszédos országokkal semminemű rendezett viszony sem létezett. Minden irányból menekültek érkeztek, akiket lényegében erőszakkal átűldöztek hazánkba. A nehéz gazdasági helyzet táptalaja lett a csempészetnek, amely a határ menti lakosság egy részének megélhetési forrásává vált. Mindent vittek és hoztak az államhatáron keresztül, amiből csak pénzt lehetett csinálni.

A határőrség látszólag arányaiban jelentős létszámú volt, a honvédség húszesre tervezett állományából ötezer fővel, ami a teljes keret negyedét tette ki, bár ennyire nem tudták a szervezetet folyamatosan feltölteni. Ugyanakkor a sokoldalú feladatrendszer és bizonyos sajátosságok tovább nehezítették a helyzetüket. Ez a kötelék volt megbízva a vasúti szállítmányok, a rendező pályaudvarokon zajló áruforgalom, a ki- és berakodás őrzésével. A közbiztonsági helyzet a mai viszonyokhoz képest elképzelhetetlenül rossz volt. A háborús jóvátételi szállítások ekkor többnyire a Szovjetunióba és Csehszlovákiába irányultak. Meghatározóan vasúton zajlottak, szinte alapvetően hiánycikkekkel tartalmaztak, tartós élelmiszereket, használati cikkeket, rendszeres fosztogatás mellett, amelyet a rendőrség nem tudott megakadályozni.

Az embereket az esetenként bekövetkező rendkívüli események sem rettentették vissza. A csanádpalotai határvadász őrs területén az 1947. szeptember 24-i éjjeli szolgálatban a járőr csempész csoportra használt fegyvert, egy 26 éves román állampolgárságú nő fejlődéstől meghalt, amikor négy lövést adtak le rá. Mai szemmel nézve furának tűnik, hogy a nála talált 190 tojás miatt kellett meghalnia (ezeket előírás szerint leadták a községi előljáróságon).

A kivizsgálási anyagot illetékességből a budapesti honvéd ügyészség határőr főparancsnoksági kirendeltségének küldték meg. A járőr két tagja határőr-főparancsnoki dicséretben részesült.

A járőr a megállapítás szerint köteles volt fegyvert használni.¹

Nem csak a magyar fegyveres szervezeteknek okozott gondot a határon átnyúló tiltott üzletelés. 1947. január 16-án este osztrák fináncok valószínűleg tévedésből, a határvonalat eltévesztve már magyar területen fegyvert használtak egy lúgkövet csempésző kishatár lakos ellen, aki fejlövés következtében a helyszínen meghalt. A fináncok azonnal bementek a magyar határvadász őrsre, a holttesthez nem nyúltak, bejelentették az eseményt.²

Az 1947–1948-as évek okmányjaiban hemzsegnek a csempészek elleni fegyverhasználatról szóló jelentések. A határőrség parancsnoka segítségért a sajtóhoz fordult, hogy az egyre terjedő rendkívüli eseményeket, fegyverhasználatokat megelőzze. A Magyar Távirati Irodának készített tájékoztatóban ismertette a lakossággal a legutóbbi eseteket, remélve az információk visszatartó erejét.³ Megállapítása szerint elszaporodott a csempészés, a jogtalan határforgalom. Így az elmúlt napokban a következő esetek történtek:

- október 30.: egy asszonyt lőttek agyon Csanádpalotánál;
- október 31.: kitelepített és visszaszökő sváb származású személyt sebesítettek meg Bánfalvánál;
- november 4.: osztrák állampolgárságú csempészt sebesítettek meg súlyosan Undnál;
- november 9.: két magyar csempészt agyonlőttek Szentgotthárdnál.

A Honvéd Határőrség ebben az időben kis létszámú őrsök, 15-20 fős objektumok, az ezek előljáróságát alkotó századok és az egész országot átfogó 14 határvadász zászlóalj rendszerére épült. Az apró szervezeti egységek kiszolgálása (szakács, ügyeletes, parancsnok, szabadság, szabadnap) jelentősen csökkentette a szolgálatban felhasználható létszámot. A háború utáni első években az úgynevezett kishatárforgalom határátkelőhelyeit is a határvadász őrsök működtették többnyire a kettősbirtokosok számára. Ez a rendszer okmányellenőrző, helyben álló járőröket kívánt, tovább csökkentve a portyázó létszámot.

A szomszédos országok vonatkozásában még nem alakult ki az ötvenes évek határozott osztrák és jugoszláv irányú súlyképzése, politikai szempontú előtérbe helyezése. Ezt a Csehszlovákiával és Romániával akkor fennálló lé-

¹ Iratgyűjtő, Magyar Nemzeti Levéltár HOP XIX-B-10 1947. év 3. sz. doboz, 3. folyószám, „Tárgy: Labancs János ht. őrm. és Vajtó Sándor honv. fegyverhasználat”.

² Iratgyűjtő, Magyar Nemzeti Levéltár HOP XIX-B-10 1947. év 3. sz. doboz, 24. folyószám, „Tárgy: Halálos kimenetelű osztrák fegyverhasználat a magyar határ mentén”.

³ Iratgyűjtő, Magyar Nemzeti Levéltár XIX-B-10 1947. év 4. sz. doboz 66. folyószám, A Magyar Távirati Irodának készített tájékoztató, „Tárgy: Tájékoztató jelentés fegyverhasználatokról”.

nyegében „ellenséges” viszony amúgy sem tette lehetővé. A rendelkezésre álló létszámot egyenletesen osztották el az ország teljes államhatárán, fő feladatnak a csempészet, valamint a rossz bűnügyi helyzet leküzdését tekintették.

Természetesen a határőrség vezetése kereste a megoldásokat az árucsempészet, a „feketézés” megszüntetésére, és az fel sem vetődött, hogy ez meghaladja a szervezet erejét, lehetőségeit. Az eredmények a gazdasági élet függvényeként magasabb folyamatokhoz kapcsolódtak, a határőrség szintjén, lényegében katonai eszközökkel esély sem mutatkozott a megoldásra. A kiút keresése rendkívüli megoldások erőltetéséhez, kezdeményezéséhez vezetett, egyik ezek közül a csempészetben részt vevő legaktívabb személyek kitelepítése az érintett területről, az államhatár közeléből. Az 1947–1948-as ilyen jellegű rendszabály kezdeményezése nem azonos az ötvenes évek elején a határsávból történő kitelepítések végrehajtásával, az utóbbiaknak alapvetően politikai mozgatórugói voltak. Ekkor még nincs határsáv, határövezet, erre nem lehet hivatkozni.

A határőrség kitelepítésre vonatkozó második világháború utáni ezen első kezdeményezését a Magyar Nemzeti Levéltár egyik *Magyar honvéd határőr parancsnokság* fejrészes iratgyűjtője tartalmazza.⁴ Nyilvántartási jelzéséből kitűnik („Büm” kód, a Belügyminisztérium megjelölése), hogy a dokumentum a Belügyminisztériumból érkezett vissza 1948. július 20-án. Érdeemes beletekinteni az anyagba, elolvasni a rendkívüli intézkedés kezdeményezésének magyarázatát, és megnézni, kiket is érintett volna tulajdonképpen a tervezett szigorítás.

Az okmánydosszié tanulmányozásánál feltűnik, hogy az akkor a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozó határőrség a Belügyminisztériumhoz terjesztette fel kérelmét a kitelepítések engedélyezésére, támogatására. Figyelemre méltó módon nem kapcsolódik a levelezéshez a Honvédelmi Minisztérium véleménye, észrevétele. Ebből arra a következtetésre juthatunk, hogy ez saját kezdeményezés volt és a határőrség speciális helyzeténél fogva (honvédségi szervezet belbiztonsági feladatkörrel) az állampolgárokat ilyen súlyosan érintő kérdésekben jogosult volt önállóan egy másik minisztériumhoz fordulni, ott intézkedéseket kérni.

Az iratgyűjtő szerkezete, okmányai követik az akkori dokumentálási szokásokat, és az okmányok négy fő kategóriába sorolhatók. Az „*Emlékeztető*” megnevezésű feljegyzéssorozat a vezetőt tájékoztatja kivonatolva a belső tar-

⁴ Iratgyűjtő, Magyar Nemzeti Levéltár HOP XIX-B-10 1948. év 15. sz. doboz, V-8. tárgykör, 005. folyószám, „Tárgy: Határkerületből való kitelepítésre javaslatba hozott személyek tárgyában”.

talomról, illetve vezetői észrevételeket, további utasításokat tartalmaz. Megtalálható a belügyminiszter részére írt levél és a minisztériumból az erre válaszul megküldött átirat. A gyűjtő nagyobbik, mennyiségi részét negyven darab névjegyzék adja a kitelepítésre javasolt személyi körről, mindezt a határőrség különböző alegységei terjesztették fel az országos parancsnoksághoz.

A miniszternek írt levél

A kezdeményezés felvetődésének okait az „Emlékeztető” és a miniszternek írott nyilvántartási szám nélküli levél foglalja össze.

Az indoklás szerint „a határkerületben sok a bevándorolt- nagyrészt- idegen állampolgár; akik az elmúlt háború folyamán – főleg 1941. évtől kezdődően a környező államokból jöttek át”. Ezzel szemben a névjegyzék igen sok eredeti lakost is megjelöl, akik születésük óta az adott helyen laktak. Egyébként pedig az a magyar nemzetiségű személy, aki áttelepült, megkaphatta a magyar állampolgárságot.

Erőszakos cselekmények elszaporodásáról írnak, de a névjegyzék illet nem tartalmaz, tipikus a „megbízhatatlan és javíthatatlan” megfogalmazás. Hivatkozik az együttműködő szervek egyetértésére. „Zlj. pság-aim által összeállított kitelepítésre javaslatba hozottak »Névjegyzék«-ét az együttműködő járasi és határrendőr kapitányságokkal, valamint az illetékes vámhivatalok által láttamoztattam.”⁵

Az emlékeztető is írja, kivel van probléma: „határsávban, határkerületben sok a bevándorolt”, „megrögzött csempészek”, „a határterületen meg nem engedett káros tevékenységet fejtenek ki”, a háború utáni áttelepítésekkel is sokan érkeztek a határterületre.

Összesen „a kitelepítés első üteme 104 családot /592 személy/ érintene. A helyi viszonyok ismeretében Szerencs és Sátorajaiúj hely vidékéről, a nyugati határról, továbbá Makó- Battonya- Gyula körzetéből.” Jól látszik, hogy még nincs súlyképzés, a későbbi úgynevezett „demokratikus” viszonylatok jobban érintve vannak, és a tervezet valóban a csempészet szempontjából legaktívabb területeket tartalmazza.

Másik indoklási szempont: „Az ország gazdasági érdeke, jelenlegi helyzete, a 3 éves terv sikeres végrehajtása, illetve befejezése és nem utolsó sor-

⁵ A rövidítés a zászlóaljparancsnokságokat takarja.

ban az ország politikai helyzete nem engedi meg, hogy ezek a káros, nem kívánatos elemek a határkerületben lakjanak.”

Hivatkozási alap még a javasolt szigorításra, hogy ilyen jellegű intézkedéseket a szomszédos országok is alkalmaznak. A miniszternek küldött felterjesztéshez csatolták az említett névjegyzékeket. Valószínűleg a javaslattevő sem bízott a biztos végeredményben, mert piros „X” jelöléssel külön megjelölték a listán azokat, akiknek az eltávolítását kiemelten fontosnak tartották.

Az iratgyűjtő anyagainál, így a miniszternek eljuttatott levélnél és az „Emlékeztető”-nél is a határőrség törzsfőnökének mint a szervezet második emberének az aláírása szerepel, a parancsnok sehol sem bukkan fel.

A névjegyzékek

A legfontosabb információhordozó anyagok a csatolt listák, amelyeket 1947 decemberében kértek be. Három szint (őrs, határvadász század, és zászlóalj) is küldött névsorokat. Egyes parancsnokságok összegezték az alulról érkezett javaslatokat, mások csupán továbbították. Már a miniszternek írt levél is tartalmazza, hogy kikérték a helyi rendőrség és vámőrség véleményét. Valóban sok jegyzéken szerepel az érintett együttműködő szervek aláírása, bélyegzője. Ilyen például a 41. határvadász század felterjesztett névjegyzéke Csenger és Tiszabecs Fővámhivatal, Csenger Rendőrkapitányság egyetértésével. Ugyanakkor mások valamilyen hivatkozással megtagadták a támogatást. A salgótarjáni határrendészeti kapitányság javaslattal nem élt, hivatkozva arra, hogy ilyen jellegű utasítást nem kapott, áll a kapitányságvezetőnek az illetékes határvadász zászlóaljhoz küldött levelében. Ugyanezt írja itt a vámhivatal vezetője is. Látható, hogy a két szervezet vezetője előzetesen egyeztetett. Somoskőújfaluból a vámhivatal vezetője nem tesz javaslatot, mert nem kapott ilyen feladatot az előjárótól.

Sok listát – valószínűleg írógép hiányában – kézzel írtak; a listák az érintettek személyi adatai mellett további tudnivalókat is tartalmaznak: születési hely, állampolgárság, nemzetiség, mióta lakik az adott községben, vagyoni helyzet, megélhetési körülmények és egy megjegyzés rovat, ahol a felterjesztő szerepeltethette a kitelepítés kezdeményezésének okát. Nincsenek csatolt hivatalos okmányok, vagy azok másolatai. A feltüntetett hivatkozás (például „fegyverrejtegetésért elítélve”) szintén nem tartalmaz visszakereshető adatokat. Feltűnően sok a helyi születésű, régóta a térségben lakó érintett, ami el-

lontmond az eredeti felterjesztési indoklásnak, vagyis hogy sok a határtérségben a frissen bevándorolt veszélyes személy.

A névjegyzékek mérete eltérő, egytől közel száz névig, de volt olyan örs, amelyik egy nevet sem adott meg.

Tipikus a *balassagyarmati* okmány 1947. december 13-i dátummal, 93 név szerepel rajta, 31 nő, egy román, a többi magyar nemzetiségű. Sokan születésük óta az adott helyen laknak (Balassagyarmat, Letkés, Bernecebaráti, Ipolyszalka, Ipolydamásd, Kétybodony).

Szembetűnő és elgondolkodtató a vagyoni helyzet megjelölése valamenynyire jegyzéken. Ezen a kimutatáson öt személynek van háza és földje a következők szerint: ház és föld, egy hold; egy ház, két hold; ház, három hold; tízenöt hold; hat hold, két ház; vagyontalan jelzés hetvenkét személy neve mellett szerepel.

A listára kerülés okai a következők: „*csempész 6X tetten érve*”, „*megrögzött csempész*”, „*munkakerülő csavargó*”, „*kóbor cigány*” két esetben, „*feketéző orgazda*”, „*alaposan gyanúsítható csempészséssel*”, „*túlordali összeköttetése révén besúgással gyanúsítható*”, „*külföldi csempészekkel összeköttetést tart fenn*”, „*volt csendőr tiszthelyettes csempészeknek szállást ad*”. Háromnál beírva „*gyanús egyén*”, „*megrögzött csempész fegyverrel*”, egy főnél „*fasiszta érzelmű*”, majdnem mindenki „*csempész*”-nek jelölve. Kiemelkedően magas a vagyontalanok, nincstelenek aránya. Úgy tűnik, már a gyanú is elegendő volt a jegyzékbe kerüléshez és lényegében bizonyítékok nélkül, esetleg egyéni ellenszenv alapján fel lehetett rá kerülni.

Miskolc nyilvántartási szám nélkül küldte meg javaslatát „*NÉVJEGYZÉK a 2. határvadász zászlóalj határsávjában a határkerületben tartózkodó és lakhellyel bíró – kitelepítésre javasolt – megbízhatatlan egyénekről, illetve családkról*” címmel. Vázlat is tartozik a listához, megjelölve a községeket a kitelepítendők számával (Gömörszöllős négy; Serényfalva három; Szarvaspuszta hét; Bánréve három; Sajópüspöki kilenc; Hangony két személy).

A „*Névjegyzék*” hátoldalán „*Láttam, egyetértek*” megjegyzéssel a járási rendőrkapitányság aláírása és bélyegzője, „*Magyar Fővámhivatal 2. BÁN-REVE*” bélyegző és azonos szövegű aláírás. Huszonnyolc név szerepel a jegyzéken, közülük öt női.

A személyi adatok rovata is sokatmondó.

Kitelepítés indoka: „*nótárius ló csempész*”, „*Átmenekült cigánycsalád, csempész gyanús*”, „*Csempészetten több alkalommal tetten érve*”, „*Nem kíváncsi cigány család és lakásuk teljesen a határ közelében van a község szélén /a csempészek gyülekező helye/*”. Ez a bejegyzés hat azonos családi név-

nél is szerepel. „*Átmenekült egyén, állandóan átjár, csempész gyanús, egyszer tetten érve.*” Nyolc további bejegyzés „*cigány család*”. „*Átmeneti cigány család, csempészgyanús*”, még csak nem is lettek elfogva, három ilyen azonos megjelölés. Másik három névnél „*Cigány család, gyanús egyén*”.

A „*Kereseti és vagyoni viszonyok*” rubrikában húsz személy vagyontalan bejegyzés, egynél gyári fizetés, három, négy, öt, hat hold földje van négy embernek. Tizenöt bejegyzés vonatkozik cigány származásra.

Családosok, nem ritka a négy, öt, hat gyerek.

Foglalkozásnál földműves öt, napszámos öt, vasúti napszámos öt, háztartásbeli kettő, gyári munkás kettő, foglalkozás nélküli kettő, teknőkészítő négy, erdőőr egy, cipész kettő.

Mit láthatunk a többi névsoron?

Más anyagokban kitelepítési indokként a következők szerepelnek:

- Gara: feketézés, valutaüzérkedés, svábokat rejteget, csempészet irányításával foglalkozik, feljelve lócsempészség miatt.
- Tompa: „*iszik, kuglizik és erején felül költekezik*”, „*politikai szempontból teljesen megbízhatatlan*”.
- Siklós: „*fegyverrejtegetésért bűnvádi eljárás alatt áll, gyanús személyekkel tart fenn kapcsolatot*”.
- Nagykanizsa: nyolc név, négy „*kóbor cigány*”, négy horvát állampolgár „*Nevük és viselkedésük után ítélve svábok. Ezt bizonyítja az is, hogy 1945. XI. 1-én még haza mehettek volna, ha nem lenne igaz az, amit beszélnek róluk, hogy Volksbund-isták voltak.*”
- Szentgotthárd: négy fő, mind a négy „*cigány*”.
- Vasszentmihály: egy fő, „*Mint önkéntes Hunyadi páncélos egy évig internálva volt*”, „*csempész és embercsempész*”.
- Tornyiszentmiklós: tizenkét fő, valamennyinél beírva „*koldulás, alkalmi munka, vagyontalan*” „*Országhatárt képező erdőben a határtól 200 méterre laknak*”. Nyilvánvalóan cigány származású személyekről van szó.
- Csorna: a 6. zászlóalj jelentésében két helyen is hivatkoznak arra, hogy a vámhatóság nem volt hajlandó véleményt nyilvánítani, „*a 39. f. számtól kezdődő neveket a soproni államvédelmi osztálynál nyilvántartott egyének képezik, azokhoz az indoklást nevezett osztály adta át:*” „*Tekintettel arra, hogy a soproni fővámhivatal az előírt aláírásokat nem volt hajlandó foga-*

- natosítani, erre vonatkozó átiratát csatolom*". Csorna és Sopron jelzi, hogy a névjegyzékek összeállításába bevonták a helyi államvédelmi osztályokat.
- Sopron: nyolcvanhat név feltüntetésére került sor, „*csempész, folksbund*” tizenkilenc fő; SS-katona volt két fő; oroszokkal csempészik három fő; fegyverrejtegetés egy fő, „*politikailag megbízhatatlan + csempészs*” három fő, „*notorius munkakerülő*” hat fő, és mindenki csempész.
 - Rajka: huszonkét csempész, munkakerülő, „*sváb 2 fő + csempész*”, állampolgársága bizonytalan nyolc fő, állampolgársága kétes hét fő. Tipikus megjegyzés: „*Csehszlovák területen lakó rokonaival szoros kapcsolatot tart fent*”, „*keresete nincs, vagyontalan*”.
 - Rédics: egy fő, fegyverrejtegetés, napszámos.
 - Mérk: hét név, Csenger és környéke származással, „*csempészek*”, négy személynél azonos feljegyzés: „*Alkalmi munkások, vagyontalanok. Cigányok kik állandó felügyeletre szorulnak.*”

Minisztériumi átirat

Az iratgyűjtőben található egy fejrész nélküli minisztériumi átirat *Honvéd Határőr Főparancsnokságának* címmel, 1948. 07. 20 dátummal.⁶ Aláírta „*A miniszter rendeletéből*”, „*miniszteri tanácsos*”.

A határőrség minisztériumba küldött felterjesztésére válaszol. Tömören összegzi a minisztérium állásfoglalását. Az anyagot „*visszaküldöm azzal, hogy a névjegyzékben megjelölt személyek és családjuk intézményes áttelepítésének mind jogi, mind pedig gazdasági előfeltételei hiányoznak. Ennek következtében a rendőri hatóságok csupán a 8130/1939.M.E. számú rendelet lehetőségeit /internálás, és rendőri felügyelet alá helyezés/ használhatják fel. Ezen felül természetesen mód nyílik az idegen állampolgároknak az ország területéről való kiutasítására is. Ezeket a kényszerintézkedéseket a rendőri hatóságok természetesen csak konkrét bizonyítékok alapján hajtják végre, miután véghatározataik ellen fellebbezésnek van lehetősége. Mindezekre tekintettel kíváncsnak látszik a névjegyzékben megnevezett személyek viszonyainak újabb felülvizsgálata és azoknak kiválasztása, akiknek a határkerületből való eltávolítása minden körülmények között szükségesnek mutatkozik.*”

⁶ Minisztériumi átirat, „Tárgy: A határkerületbe való kitelepítésre javaslatba hozott személyek névjegyzéke”.

Emlékeztető

Az emlékeztető második része már a miniszteri állásfoglalás ismeretében összefoglalja a további teendőket. A határőrség vezetése láthatóan még nem tett le az eredeti szándék „szűkített” változatáról. Újra kéri a zászlóaljaktól a kitelepítésre vonatkozó felterjesztést, kevesebb névvel. A vezérkari főnök szerint elegendő lenne községenként csak egyes személyeket kitelepíteni elrettentés céljából.

Végén az összegzésül: *„Ezért elrendelem, hogy a névjegyzékbe foglalt személyek közül állapítsa meg és csak azokat foglalja kimutatásba akiknek eltávolítása minden körülmények között szükséges. A kimutatásba felvett személyekkel kapcsolatban konkrét tényekkel támassza alá a nemkívánatos elemek kutasítását. [...] A névjegyzék újólag történő összeállításával kapcsolatban felhívom a figyelmét arra, hogy a kiválasztásnál egy-egy ilyen személy ügyében végrehajtott hatósági intézkedés híre nem csak a kitelepített egyén lakóhelyén, hanem annak közvetlen környékén is elterjed és visszatartó /elrettentő/ hatása ennek megfelelően nagyobb területen is megnyilvánul. Ezért egyelőre elég egyes helyeken csak egy-két személy kiemelése, illetőleg kitelepítésre javaslatba való hozása.”*

„A vidéki rendőrhatóságok hasonló értelmű intézkedést kaptak. Az együttműködő szervekkel karöltve összeállított névjegyzéket a szükséges bizonyítékok alátámasztásával 1948. évi szeptember hó 1-re utólag terjessze fel.”

Aláírás fekete tintával. Alatta ugyanezzel a színnel, kézzel írva: *„Pl. minden 3-ik községből 1-2 személyt vagy ha szükséges családot”*.

Maga a vezérkari főnök is elismeri, nincs elegendő megalapozott indoklás a javaslatokhoz csatolva.

Következtetések

Az iratgyűjtő tartalmát elemezve az a legkevesebb, ha azt mondjuk, nehezen követhető a határőrség vezetésének a határőrizetre veszélyesnek ítélt személyek kitelepítésére irányuló törekvése. Esetleg létezett egy korábbi szóbeli megállapodás, biztatás valaki részéről a Belügyminisztériumból, mert a rendelkezésre álló okmányok tükrében a kezdeményezés rendkívül előkészítetlennek tűnik. 1947–1948-ban nem létezett határsáv, ahova a belépés engedélyhez kötött lett volna. Így onnan sem kitiltani, sem pedig kitelepíteni nem lehetett senkit. Az akkor hatályos jogszabály az államhatár menti kétszáz mé-

teres területsávot jelölte meg a határőrség működési területének (ez természetesen nem vonatkozott a vasútbiztosítási feladatokra), ami polgári egyének oda történő belépését természetesen nem tiltotta. Folyamatosan vitatott volt a rendőrséggel kapcsolatban a kétszáz méteres területsávban lévő településrészek illetékességi körbe tartozása. Lehetett kellemetlen határőrizeti szempontból, ha valaki közvetlenül az államhatár mellett lakott, de ez még nem volt jogalap az ellene történő fellépésre. Mindezek jogi vonatkozásával, a szükséges jogszabály hiányával a határőrség is tisztában volt, ezért nehezen magyarázható a kezdeményezése.

A kitelepítés kérdését, az arra vonatkozó javaslatlételt láthatóan nem egyeztették a vámhatóság és a rendőrség csúcsvezetésével, így az érintett együttműködő helyi szervek esetenként elzárkóztak a névjegyzékek összeállításában történő részvételtől. Ugyanígy hiányzik az anyagból a Honvédelmi Minisztérium egyetértő, támogató állásfoglalása, ami utalhat ugyan a határőrség nagyfokú önállóságára, ebben az esetben mégis előnyös lehetett volna.

A listákat nagy sietséggel, 1947 decemberében állították össze a legegyszerűbb módon, zömmel kézzel írva. Ebben a formában továbbították a minisztériumba, még egy egységes rendszerű, országos szintű jegyzék sem készült, legalábbis nem kapcsolódik a felterjesztett anyaghoz. A nevekhez nem tartozott részletes indoklás, hivatalos, a büntetett előéletet igazoló dokumentáció. A megjegyzések rovatban szereplő észrevételek, mint „*gyanúsítható*”, „*politikailag megbízhatatlan*”, „*csempész és embercsempész*” elégtelenek voltak egy ilyen súlyos kényszerintézkedés kezdeményezéséhez bizonyítékok nélkül. Nem beszélve arról, hogy egészen komolytalan okok is szerepeltek: „*iszik, kuglizik és erején felül költekezik*”, „*országhatárt képező erdőben a határtól 200 méterre laknak*”. A minisztérium természetesen azonnal érzékelte ezeket a meghatározó hiányosságokat, és joggal emelt kifogást.

Érdekes belegondolni az akkori vezetés helyzetértékelésébe. Vajon miért gondolták, hogy száz család kitelepítése országos mértékben érezhetően megszünteti a csempészetet, vagy jelentős visszaesést okoz? Hiszen nyilvánvalónak tűnik, még ha valóban aktív elkövetőket távolítanak is el, a keletkezett űrt azonnal betölti valaki.